

SZÉKÁCS Anna

A KISVÁLLALKOZÁSOK TÁMOGATÁSA AZ USA-BAN*

A szerző írásában egyesült államokbeli tanulmányútja tapasztalatait foglalja össze. Mondanivalója az állami szerepvállalás mikéntje, a mikro- és kisvállalkozások hitelhez jutási lehetősége, valamint a mindezekből levonható következtetések mentén épül fel.

Beszámolóm az állami szerepvállalás mikéntje, a mikro- és kisvállalkozások hitelhez jutási lehetősége, valamint a mindezekből levonható következtetések mentén épül fel.

Állami szerepvállalás a kisvállalkozások fejlesztésében

♦ A kisvállalkozások** legnagyobb vásárlója, piaca a Kormány. A Közbeszerzési Törvény előírja, hogy a közbeszerzéseknél a kisvállalkozásoknak legalább húsz %-os részesedést kell biztosítani. A százezer dollár alatti beszerzéseket mindenképpen kisvállalkozásoktól kell

megrendelni, és a nagyvállalatoktól történő beszerzéseknél is garantálni kell, hogy az ő beszállítóik az adott termék vonatkozásában legalább 20%-ban kisvállalkozások legyenek. 1996-ban az összes közbeszerzés 40 %-át a kisvállalkozások biztosították.

♦ A kisvállalkozások menedzsment- és technikai segítségnyújtási képzést, oktatást végeznek. E feladatot nem a Kisvállalkozási Hivatal munkatársai, hanem egy 13 ezer nyugdíjas vezetői reaktivizáló szervezet végzi, amelynek mindössze a dologi kiadásait és költségeit téríti meg a Hivatal. A nagy vezetői tapasztalatokkal és szaktudással rendelkező nyugdíjasok térítésmentesen végzik a tanácsadást.

♦ Kisvállalkozói fejlesztő program (SBCD). Az egyetemek és kutatóközpontok közelében mind az ötven államban található tanácsadással, tudományos eredmények vállalkozásoknak történő átadásával foglalkozó szervezetek. E program is a felmerülő költségek megtérítésére korlátozódik, az egyetemisták és az egyetemi tanárok ingyenesen végzik a tanácsadást, az ismeretek átadását.

♦ Üzleti információs központok (BICS). Az Egyesült Államok különböző nagyvárosaiban 39 irodában ingyenesen hozzáférhető a vállalkozások számára a működé-

* A szerző 1997 augusztusában az USAID szervezésében és finanszírozásában több mint kéthetes tanulmányúton vett részt. Az írás ezen utazás tapasztalatait foglalja össze.

** Kisvállalkozások – fő szabályként – az ötszáz főnél kisebb létszámot foglalkoztató és öt millió dollár alatti éves árbevételt realizáló vállalkozások. Számuk az Egyesült Államokban meghaladja a 23 milliót, s több mint 50%-uk 19 főnél kevesebbet foglalkoztat. A GDP 54%-át az Államokban a kisvállalkozások adják, fontos szerepet töltve be a munkahelyteremtésben. Az Egyesült Államokban a kormányzat kisvállalkozásokkal kapcsolatos feladatait törvény rögzíti. Ez a törvény hívta életre és határozza meg a Kisvállalkozási Hivatal (SBA) működését. A Hivatal független kormányhivatal, vezetőjét az Egyesült Államok Elnöke nevezi ki és a Hivatal mindenkor vezetője a Kabinet tagja.

sükkel kapcsolatos információ-bázis, pl. üzleti terv készítésére is alkalmas program. (A programokat az SBA ingyenesen szerezte be nagy multinacionális cégektől). Az irodákat az SBA üzemelteti, de itt is nyugdíjasok látják el díjmentesen az ügyfélszolgálatot.

Az információs központokban elérhető információkat és programokat a vállalkozók (telephelyekről, lakásokról) is elérhetik számítógépen. Ezt a programot az egyik legsikeresebbnek tartják az Államokban. Egy hét alatt 1,5 millió érdeklődő lépett be a rendszerbe, ezért az Államok Alelnökétől külön elismerést kapott a Hivatal (a papír nélküli, gyors, célirányos információnyújtásért).

◆ *Speciális programok* például vállalkozó nők, kisebbségek és más, hátrányos helyzetben levők támogatására.

◆ *Pénzügyi segítségnyújtás*

▷ *Garanciaprogram.* A 12.000 bankból 8.000-rel kötött megállapodást az SBA. A kisvállalkozásoknak nyújtott 750.000 dollár alatti banki kölcsönök esetén 75% erejéig vállal garanciát a Hivatal ingyenesen, ha ezt a bank kéri. 1997 első nyolc hónapjában tíz Mrd dollár hitelt támogattak garanciával. A garanciaprogram egy alprogramja, hogy a nők és a kisebbségek hitelei esetén – amennyiben a hiteligénylők az kérik – előzetes garancialevelet ad ki a Hivatal, ha a vállalkozó üzleti tervét egyébként megfelelőnek tartja.

▷ *Mikrohitel program.* Az SBA mikro-vállalkozások hitelezését végző nonprofit szervezeteknek hitelt refinanszíroz kiegészítő jelleggel, ami egy-egy ügyfél esetében nem haladhatja meg a 25 ezer dollárt. A programot a nők és a kisebbségi vállalkozásra szánták, de ma már a mikro-vállalkozások széles köre számára hozzáférhető. Ezzel a programmal a Kormány lehetővé tette, hogy nonprofit szervezetek hetven millió dollár hitelt folyósítsanak olyan mikro-vállalkozásoknak, amelyek egyébként nem jutottak volna hitelhez. A program sikerességét jelzi, hogy a Hivatal vesztesége nulla, a nonprofit szervezetek vesztesége egy % körüli.

▷ *Kockázatitőke-program.* Ha a kockázatitőke-alap megfelel a Hivatal követelményeinek (pl. alaptőkéje legalább öt millió dollár, s megfelelő a menedzsmentje), akkor a kockázatitőke-társaság alaptőkéje legfeljebb kétszeresének megfelelő összegű, tíz éves lejáratú hitelt nyújt a Hivatal a kockázatitőke-társaságnak, vagyis nem

tőketársként, hanem hitelezőként segíti a kockázati tőkepiacon keresztül a gyors fejlődésre képes kisvállalkozások fejlődését. Erre a programra 1997-ben kilencven millió dollárt használhatott fel a Hivatal.

A Hivatal a kockázatitőke-társaságnak adott hitelért kamatot kap (pénzpiaci kamat), és az árfolyamnyereségen osztozik (átlagosan hat %-os mértékben).

▷ *Természeti csapások program.* Az Egyesült Államok Elnöke vagy az SBA vezetője egy-egy térséget természeti csapás sújtotta területnek minősíthet. Ez esetben a Hivatal közvetlen hitelt nyújthat az itt működő vállalkozásoknak tevékenységük újrakezdéséhez és a lakosságnak lakásépítésre.

◆ *Kormányzati Szószólói Hivatal.* A Szenátus számára a kisvállalkozói lobbist államilag szervezik. (Minden más érdekcsoport képes a szükséges lobbist megszervezni, ez az egyetlen szféra, amelynek érdekét ilyen szinten államilag szervezik. Vezetőjét az Egyesült Államok elnöke nevezi ki, és munkájáról a kongresszusnak tartozik beszámolni.)

Részlegei: – politikai (üggyvédekből áll és azonnal tiltakozik, ha olyan jogszabályt terjesztenek elő, amely a kisvállalkozások érdekeivel ellentétes),
– gazdasági kutatás (közgazdászok).

A mikro- és kisvállalkozások hitelhez jutási lehetősége

A mikro- és kisvállalkozások hitelhez jutását a bankszféra csak részben tudja megoldani. Költségigényes és nagy kockázattal járó hiteligényekkel a bankok nem szívesen foglalkoznak.

Az Egyesült Államokban 1983-ban hozott törvény (a Közösségi Fejlesztések Reinvestíciójáról szóló törvény) írja elő a bankoknak, hogy üzletpolitikájukban a közösségi célokat, így a mikro- és kisvállalkozások hitelhez juttatását is érvényesítsék. A törvény nem ír elő kvótát arra vonatkozóan, hogy a bankok hitelezésében milyen arányú legyen a mikro- és kisvállalkozásoknak nyújtott hitel aránya, és arra vonatkozóan sem ad iránymutatást, hogy ezt hogyan oldják meg. A bankfelügyelet negyedévente, évente jelentést kér a bankoktól a törvényben foglaltak (mikro- és kisvállalkozások hitelezése, hátrányos helyzetűek lakásépítési hitelezése stb.) teljesítéséről. A bankfelügyelet a bank éves értékelése során ezt (is) értékeli. Ennek nagy jelentősége van a bank

megítélésében, a bankfelügyelet ugyanis értékelését nyilvánosságra hozza, és új bankfiók, telephely alapításának engedélyezésekor fontos szempont, hogy a bank a közösségi kötelezettségeinek eleget tett-e.

A bankok a mikro- és kisvállalkozások hitelezését többféle módon segítik, így:

- a bankon belül önálló részlegeket működtetnek a mikrovállalkozások hitelezésére,
- önálló bankot, ún. Községi Fejlesztési Bankot hoznak létre, amely a mikro-, kis- és közép vállalkozások hitel igényét bírálja el és elégíti ki,
- nonprofit szervezetet hoznak létre a bankcsoporton belül,
- nonprofit szervezetet hoznak létre a bankok között,
- hozzájárulnak erre szakosodott nonprofit szervezetek hitelezési tevékenységének bővítéséhez kedvezményes hitelnyújtással vagy végleges adománnyal.

Állami szerepvállalás a mikro- és kisvállalkozások hitelezésében

Az elnökválasztásokon Clinton elnök kampányában kiemelt szerepet kapott a nők, a hátrányos helyzetűek, és a szegények vállalkozói lehetőségének javítása.

A mikro- és kisvállalkozásokkal kapcsolatos állami intézkedések három fő célja sorrendiségben:

- a szegénység megszüntetése,
- a foglalkoztatottság növelése,
- a vállalkozások teljesítőképességének javítása, a gazdaságban betöltött szerep növelése (gazdasági cél).

A kisvállalkozások hitelhez jutását segítő állami programok:

- Az MFI (Központi Alap) program 1995-ben indult. Lényege: nonprofit szervezetek kedvezményes kamatozású hitelhez juthatnak, amit a piaci kamatnál valamivel magasabb kamattal juttatnak mikro- és kisvállalkozásoknak. A magasabb kamattal mellett is nagy az igény az ilyen kölcsönök iránt, mert ebben a körben a hitelhez jutás lehetősége a probléma.
- A CDFI Alap (Közösségek Fejlesztését Finanszírozó Intézményi Alap) 1996-ban indult (évi ötven millió dollár kerettel). A program keretében: bankok és nonprofit szervezetek pályázhatnak támogatásra (tőkejuttatásra), ha mikro- és kisvállalkozásoknak nyújtanak hitelt.

A bankok szerepvállalása a mikro- és kisvállalkozások hitelezésében

A Községi Fejlesztési Reinvestícióról szóló törvény hatására a legnagyobb bankcsoportok kialakították szervezetükön belül vagy azon kívül a kisvállalkozások hitelezését „segítő” programjukat. A bankok üzletpolitikájukban meghatározott mértékig és keretösszegben a Törvény szellemének megfelelően akkor is folyósítanak kisvállalkozásoknak hitelt, ha az kockázatosabb és ha az a Bank számára veszteséges. Ez a hitelnyújtás vagy (és) közvetlen vállalkozásoknak folyósított hitel, vagy (és) nonprofit hitelező szervezeten keresztül lebonyolított hitelnyújtás. Egy módja, hogy önállóan vagy közösen ún. Községi Fejlesztési Bankot alapítottak, illetve tőkecsoportok önállóan is alapítottak ilyen bankot. Mintegy 900 Községi Fejlesztési Bank működik az USA-ban, meghatározott földrajzi területen (lényegében lefedik az Államok területét). Ezek a bankok a Banktörvény alapján működő pénzintézetek. A törvény nem nevesíti az ilyen intézményt, csak a nevük és tevékenységi körük különbözteti meg más pénzintézetektől. A Községi Fejlesztési Bankok pénzügyi hitelkamatot számolnak fel a hitelek után. A kisvállalkozások hitelihez ingyenes garanciát kérhetnek az SBA-tól.

A Községi Fejlesztési bankok végleges tőkejuttatásért pályázhatnak CDFI alapnál (állami alap).

A nonprofit szervezetek szerepvállalása a mikro- és kisvállalkozások hitelezésében

A nonprofit szervezetek (több mint nyolcszáz szervezet) hitelezési tevékenysége

- nem tartozik a hitelintézeti törvény hatálya alá, normatív szabály rájuk nem vonatkozik,
- saját belső szabályzatuk alapján történik a hitelezés,
- a Pénzügyminisztérium, a Bankfelügyelet, az SBA és a Községi Fejlesztési Bankok szerint is fontos ezek működése, de felügyeletük és szabályozottságuk hiánya nem problémamentes.

A nonprofit szervezetek többsége közvetlenül nyújt hitelt, elvélve fordul elő, hogy pénzintézeten keresztül bonyolítják le a mikrohitelvezést, mert ezt a megoldást túl költségesnek tartják. A hitelezést igen eredményesnek tartják, a visszafizetési arány 95 % feletti, száz % alatti fedezetre adják a hitelt, hitelgarancia ebben a körben nincs.

Az afrikai és a latin-amerikai példák után az Egyesült Államokban is megkezdődött a csoporthitelvezés. Az ilyen

csoportok tagjai általában – de nem kizárólagosan – többszörösen hátrányos helyzetűek, úm.:

- kisebbségek,
- létminimum alatt élők,
- nők stb.

A csoporthitelezésben a résztvevők egymás tartozásáért is kezességet vállalnak (egy csoport 7–30 fő).

A nonprofit szervezetek forrásai:

- alapítványoknál elnyert forrás,
- magánszemélyek adományai,
- bankoknál elnyert pályázat,

– állami program keretében elnyert kedvezményes kamatozású hitel vagy tőkejuttatás (ez csak kiegészítő jellegű lehet),

- bankoktól felvett kedvezményes kamatozású hitel.

Egyes nonprofit hitelező szervezetek is alapítottak profitérdekelt kockázati tőke alapot! A legígéretesebb projektumok megvalósulását ilyen módon kívánják elősegíteni. Ezek működését kiemelten fontosnak tartják.

Következtetések

■ *A kis- és középvállalkozások politikai-gazdasági jelentősége* nálunk is megkívánja, hogy a gazdaság szereplői felé a törvényhozás fogalmazza meg az e szférával kapcsolatos elvárásait, feladatait, többek között a kormányzat feladatait.

Határozott iránymutatásra van szükség:

- a Kisvállalkozói Törvény megalkotásával,
- a Közbeszerzési Törvény megfelelő módosításával, valamint
- a hitelintézetektől elvárt hitelezői és támogatói magatartás vonatkozásában.

A kisvállalkozói szféra Magyarországon sem tudja megszervezni Parlamenti „lobbiját”, ennek szervezeti kereteit, módját államilag kell megszervezni.

A kisvállalkozásoknak a kormányzaton belüli felelősségi rendjét világossá és egyértelművé kell tenni, az 1991-ben Magyarországon félresikerült, erőtlén, majd megszüntetett kisvállalkozási hivatal helyett *megfontolandó megfelelő feladattal és hatáskörrel rendelkező országos hivatal létrehozása*, amely a kisvállalkozásokkal kapcsolatos kormányzati feladatokat látná el.

■ *A kisvállalkozásokkal kapcsolatos tanácsadási munkába* az üzleti szféra mellett komoly szerepet kaphatnának a nagy szakmai tapasztalattal rendelkező nyugdíjasok az USA és a nyugat-európai országok mintájára. Ennek

szervezésében többek között az MVA is szerepet vállalhatna.

■ *Az MVA keretében ki kellene építeni üzleti információs központokat*, ahol a vállalkozók ingyenesen vagy minimális térítési díj ellenében speciális számítógépes programok és E-mail rendszeren keresztül a tudományos-technikai eredményektől a legkülönbözőbb rájuk vonatkozó szabályokig mindent elérhetnek.

■ *A Magyar Tudományos Akadémia, az Egyetemi és Főiskolai Rectorok Tanácsának, az Érdekképviselőtestület, a Kamarák, az MVA, a politikai pártok és a közhivatalok képviselőinek részvételével tanácskozást lenne célszerű tartani* arról, mit tehetnek az egyetemi oktatók és hallgatók a kisvállalkozások fejlesztése érdekében úgy, hogy az az oktatásnak, a diákságnak hasznára is váljék.

Ennek eredményeként – megfelelő előkészítő munka után – elérhető lenne, hogy egyes egyetemeken mellett kiépüljenek tudományos technikai központok, majd ebből ún. inkubátorházak (pl. Miskolc, Nyíregyháza, Gödöllő).

■ *A mikro- és kisvállalkozások hitelezését* az USA piaci viszonyai között sem végzi el teljeskörűen a bankszféra. Nem a kamatláb nagysága, hanem a hitelhez jutás lehetősége okoz gondot. Minden bizonnyal le kell számolni azzal az illúzióval, hogy a banki szféra a „verseny éleződésével” olyan mértékben fordul a mikro- és kisvállalkozások hitelezése irányába, hogy az megoldottnak legyen tekinthető. Az állami beavatkozás ezen a területen hosszabb távon is szükséges. A mai kamattámogatások nem tekinthetőek egyedüli „gyógyírnak”, hiszen hitel hiányában a kamattámogatás sem jut el a mikrovállalkozásokhoz.

■ *A bankok számára nem idegen, ha az állam elvárja a közösségi tevékenységet*, így a mikro- és kisvállalkozások hitelezését, vagy az ahhoz való hozzájárulást. Magyarországon a bankok 1989-ben hozzájárultak az MVA, 1992-ben a Hitelgarancia Rt. alapításához. Mindkét intézmény a mikro- és kisvállalkozás működési feltételeit nagyban segítő nonprofit vállalkozás, amely bizonyította működőképességét. A további finanszírozásban azonban ma a bankszféra már nem vesz részt.

Átgondolandó, hogy a bankszféra nagyobb és folyamatos aktivitása e program megvalósításában milyen módon biztosítható, a kisvállalkozásokról szóló törvény, vagy a Hitelintézeti Törvény egy ilyen irányú

elvárást megfogalmazhatna. Végiggondolandó, hogy a Bankok pozitív ösztönzése a mikro- kis- és középvállalkozások nagyobb arányú hitelezésére hogyan lehetséges.

➤ *A nonprofit szervezetek mikrohitelezési tevékenysége Magyarországon sem idegen, az MVA Phare pénzből (1997-ben 1,8 Mrd forint) és a GFC keretében megtervezett (1997-ben további 1,8 Mrd forint) forrásból a Helyi Vállalkozói Központokon keresztül végez ilyen tevékenységet. Jelenleg egy millió forint alatti hitelt folyósítanak pénzügyintézeteken keresztül (megyéenként egy-egy hitelintézettel bonyolítják le a HVK-k a mikrohitelezést.)*

Megfontolandó, hogy

– a mikrohitelezési programba az MVA-n, illetve a HVK-n túl más nonprofit szervezetek is bekapcsolódhatnak úgy, hogy a rendelkezésre álló forrásokat közöttük használják fel pályázat útján (egyben a HVK-k is közvetlenül pályáznának saját programokkal),

– a pályázatok elbírálása és a pénzfelhasználás ellenőrzése, értékelése a Pénzügyminisztériumban történjen (Kisvállalkozási Hivatal hiányában),

– lehetővé kellene tenni, hogy nonprofit szervezetek hitelintézet igénybevétele nélkül is végezhesenek mikrohitelezési tevékenységet (erre vonatkozó igény az MVA részéről már jelentkezett) a költségek csökkentése érdekében. Ezzel egyidejűleg elő kellene írni, hogy az állami támogatás nem haladhatja meg a nonprofit szervezet költségvetésének 50%-át.

– Kísérletképpen egy-két csoportos hitelezési programot is be kellene indítani az MVA keretében. Az Európai Unió négyéves programja is megfogalmazza a kisebbségek és a nők vállalkozási lehetőségeinek javítását. A tapasztalatokat az Egyesült Államok erre szakosodott nonprofit szervezete kérésre átadja.

➤ *Az állami segítség a főként kisvállalkozások tőkeellátottságát javító kockázati tőketársaságokban elengedhetetlen! (Ez azonban már egy másik útijelentés témája lehetne.)*

N E M Z E T K Ö Z I M B A

A Purdue Egyetem (USA), a Tilburg Egyetem (Hollandia)
és a Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem Vezetőképző Intézete

*integrált MBA (Master of Business Administration) programot indít
az 1999. év januárjában.*

A program a legmagasabb szintű üzleti ismereteken túl a globalizáció és a nemzetközi versenyképesség követelményeire összpontosít.

Újszerű struktúrában (koncentrált oktatás plusz otthoni tanulás),
moduláris szerkezetben 3 szemeszter alatt, munka mellett szerezhet

**amerikai-magyar, ill. amerikai-holland MBA diplomát
(továbbá a 3. fél tanúsítványát).**

Az oktatás három helyszínen
– Indiana államban, Tilburg-ban és Budapesten –
nemzetközi oktatógárdával, angol nyelven folyik.

További információk:

Dr. Findrik Mária programigazgatótól: tel.: 210 02 31, fax: 210 42 93
e-mail: mfindrik@mail.vki.bke.hu

Bodnár Hajnalka programmenedzsertől: tel.: 210 42 49, fax: 210 42 93
e-mail: hbodnar@mail.vkibke.hu

Cím: 1087 Budapest, Könyves Kálmán krt. 48-52.

<http://www.vki.bke.hu>